

Boekhouden geboekstaafd

Noordhoff

Yvonne van de Voort & Teye Marra
Eindred.: Martin Hoogendoorn

10^e editie

Boekhouden geboekstaafd 3

Y.R.P. van de Voort
Dr. T.A. Marra

Eindredactie:
Prof. dr. M.N. Hoogendoorn RA

Tiende druk
Noordhoff Uitgevers bv Groningen|Utrecht

Ontwerp omslag: G2K Brand Design Agency

Eventuele op- en aanmerkingen over deze of andere uitgaven kunt u richten aan:
Noordhoff Uitgevers bv, Afdeling Hoger Onderwijs, Antwoordnummer 13, 9700 VB
Groningen of via het contactformulier op www.mijnnoordhoff.nl.

*De informatie in deze uitgave is uitsluitend bedoeld als algemene informatie.
Aan deze informatie kunt u geen rechten of aansprakelijkheid van de auteur(s), redactie
of uitgever ontleen.*

0 / 25

© 2025 Noordhoff Uitgevers bv, Groningen/Utrecht, Nederland

Alle rechten voorbehouden. Tekst- en datamining niet toegestaan.

All rights reserved. Text and data mining not permitted.

ISBN(ebook) 978-90-01-05155-6

ISBN 978-90-01-05154-9

NUR 800

Woord vooraf

Voor u ligt alweer de tiende geactualiseerde druk van het standaardwerk *Boekhouden geboekstaafd 3*. In vergelijking met de negende druk zijn aanpassingen doorgevoerd naar de nieuwste Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving van de Raad voor de Jaarverslaggeving en de IFRS Accounting Standards van de International Accounting Standards Board. Ook is uitgegaan van de ten tijde van het schrijven van deze editie actuele fiscale wetgeving (2024).

Een belangrijke inhoudelijke aanpassing betreft de verwerking van onderhanden projecten in de jaarrekening. Hoofdstuk 8 daarover is sterk gewijzigd. Voorts is in deze editie rekening gehouden met de verwerking van non-activiteitsregelingen (hoofdstuk 9) en cryptovaluta's (hoofdstuk 10). In deel 2 is vooral de verliesverrekening aangepast (art. 20 Vpb), met alle gevolgen voor de commerciële en fiscale jaarrekening.

De stijl van het boek heeft ook wijziging ondergaan door deze meer te laten aansluiten bij de huidige studentenpopulatie. De leerstof is nog toegankelijker gemaakt door voor ieder hoofdstuk presentaties (powerpoints en screencasts) te maken.

Wat gebleven is, is de indeling in drie delen.

Deel 1: De enkelvoudige jaarrekening. In het inleidende hoofdstuk wordt ingegaan op de interne verslaggeving en de wet- en regelgeving voor de externe verslaggeving. In dit deel worden verder de basisoverzichten in de jaarrekening behandeld, evenals capita selecta zoals leasing, deelnemingen, onderhanden projecten, personeelsbeloningen, financiële instrumenten en vreemde valuta. Ook wordt in dit deel ingegaan op de externe verslaggeving van not-for-profitorganisaties, de administratie van quasigoederen en de administratie van statiegeld.

Deel 2: De fiscale jaarrekening. Dit deel is gericht op de aangifte vennootschapsbelasting en de verwerking van de vennootschapsbelasting in de commerciële jaarrekening.

Deel 3: De geconsolideerde jaarrekening. Dit deel behandelt de specifieke aspecten van een geconsolideerde jaarrekening, waaronder de technische aspecten. Daarbij komen onderwerpen aan de orde als de verwerking van

intercompanytransacties en fusies en overnames in de jaarrekening. Ook wordt in dit deel aandacht besteed aan de boekhouding van filialen.

Als de bijzondere – door gebruikers zeer gewaardeerde – kenmerken van dit boek noem ik vooral:

- integratie van externe verslaggeving en boekhouden;
- integratie van commerciële en fiscale jaarrekening;
- korte theoretische uiteenzettingen;
- eigentijds taalgebruik;
- veel voorbeelden;
- trefwoorden in de marge;
- uitgebreid register met vaktermen.

Met deze actualisering is *Boekhouden geboekstaafd 3* weer geheel up-to-date en blijft dit boek de standaard in het Nederlands voortgezet boekhoudonderwijs. Het boek is studentvriendelijk, goed toegankelijk, goed gestructureerd en geschikt voor zelfstudie.

Het fundament voor deze tiende druk is in eerste instantie gelegd door de auteurs van de zevende en eerdere drukken: drs. H. Fuchs, prof. dr. M.A. van Hoepen RA en S.J.M. van Vlimmeren. Het nieuwe auteursteam voor de achtste druk, Derk Heslinga, Teye Marra en Yvonne van de Voort, heeft met de ingrijpende herziening een uitstekende prestatie geleverd, met ondersteuning van Ronald Smittenberg als eindredacteur. Teye en Yvonne hebben hierop in de negende en tiende druk voortgebouwd.

Bij dit boek hoort ook een *opgavenboek*, zodat de student nog meer kan oefenen met de uitdagende vraagstukken op het gebied van externe verslaggeving, fiscale verslaggeving en boekhouden. Hierin zijn ook de zelftoetsen van de vorige editie verwerkt. De uitwerkingen van de opgaven staan op de bij het boek behorende website www.studiemeister.noordhoff.nl. Een deel van de uitwerkingen staat op het docentengedeelte en een deel op het studentengedeelte.

Zoals hiervoor aangegeven zijn vanaf deze druk voor ieder hoofdstuk powerpoints en screencasts ontwikkeld.

Opmerkingen over de inhoud van dit boek zijn van harte welkom en kunnen leiden tot verbeteringen in de volgende druk. De op- en aanmerkingen kunt u doorgeven aan de uitgever:

Noordhoff bv
Afdeling Hoger Onderwijs
Antwoordnummer 13
9700 VB Groningen
E-mail: info@noordhoff.nl

Martin Hoogendoorn

Serie-overzicht

Boekhouden geboekstaafd 1

Opgaven

Uitwerkingen

Boekhouden geboekstaafd 2

Opgaven

Uitwerkingen

Boekhouden geboekstaafd 3

Opgaven

Uitwerkingen

Inhoud

Woord vooraf	3
Serie-overzicht	5

DEEL 1 BOEKHOUDING EN VERSLAGGEVING 12

1	De verslaggeving	15
1.1	De verslaggeving in het algemeen	16
1.2	De interne verslaggeving en het klassieke resultatenoverzicht	19
1.3	De interne verslaggeving en het analytische resultatenoverzicht	22
1.4	De interne jaarrekening	26
1.5	Functie van de externe verslaggeving	27
1.6	Voorschriften op het terrein van de externe verslaggeving	29
1.7	Regelgevende organen	38
	Begrippenlijst	42
2	De balans	47
2.1	Algemeen	48
2.2	Modellen voor de balans	49
2.3	Vaste activa	52
2.4	Bijzondere waardeverminderingen van vaste activa: impairment	58
2.5	Vlottende activa	61
2.6	Eigen vermogen	68
2.7	Inkoop van eigen aandelen	80
2.8	Voorzieningen	86
2.9	Langlopende en kortlopende schulden	88
	Begrippenlijst	95
3	De winst- en verliesrekening	99
3.1	Algemeen	100
3.2	Modellen voor de winst- en verliesrekening	103
3.3	De regelgeving voor enkele posten op de winst- en verliesrekening	107
3.4	Bijzondere baten en lasten	112
3.5	Current operating performance versus all-inclusive	112
	Begrippenlijst	116

4	Het overzicht van het totaalresultaat	119
4.1	Het overzicht van het totaalresultaat: drie presentatiewijzen	120
4.2	Het recyclingvraagstuk	125
4.3	Een performance-overzicht zonder 'recycling'	130
	Begrippenlijst	136
5	Het kasstroomoverzicht	139
5.1	Algemeen	140
5.2	De structurering van het kasstroomoverzicht	141
5.3	Enkele bijzonderheden	149
	Begrippenlijst	151
6	Leasing	153
6.1	Algemeen	154
6.2	Boeking bij financiële lease	157
6.3	Boeking bij operationele lease	166
6.4	Tussenschakeling van maatschappijen bij leaseovereenkomsten	170
6.5	Sale and leaseback-transacties	177
	Begrippenlijst	184
7	Waarderingsmethoden voor deelnemingen in de jaarrekening	187
7.1	Inleidende begrippen	188
7.2	Waardering van deelnemingen: algemeen	190
7.3	Waardering van deelnemingen op verkrijgingsprijs	192
7.4	Waardering van deelnemingen op actuele waarde	196
7.5	Waardering van deelnemingen volgens de vermogensmutatiemethode	198
7.6	Goodwill	210
7.7	De wettelijke reserve deelnemingen	216
	Begrippenlijst	218
8	Onderhanden projecten in opdracht van derden	221
8.1	Algemeen	222
8.2	Verwerking van projectopbrengsten en projectkosten	223
8.3	Kostenoverschrijding en verwacht verlies	232
8.4	Voorbeeld met functionele winst- en verliesrekening	238
8.5	Boeking voor de aanbesteder	242
	Begrippenlijst	244

9	Personeelsbeloningen	247
9.1	Algemeen	248
9.2	Periodiek betaalbare beloningen	248
9.3	Beloningen in de vorm van aandelen of het recht om aandelen te verwerven (personeelsopties)	252
9.4	Uitkeringen na afloop van het dienstverband (pensioenen)	260
9.5	Non-activiteitsregelingen en uitkeringen bij ontslag	264
	Begrippenlijst	265
10	Financiële instrumenten	267
10.1	Het begrip en de verschijningsvormen van financiële instrumenten	268
10.2	Verwerking, waardering en winstbepaling van financiële instrumenten (recognition and measurement)	280
10.3	Presentatie en toelichting van financiële instrumenten (presentation and disclosure)	291
10.4	Hedge accounting	293
	Begrippenlijst	304
11	Vreemde valuta	309
11.1	Omrekening van vreemde valuta	310
11.2	Transacties in vreemde valuta	311
11.3	Vorderingen op debiteuren en schulden aan crediteuren in vreemde valuta	315
11.4	De omrekening van functionele valuta naar presentatievaluta	319
11.5	De valutaswap	324
	Begrippenlijst	330
12	Enkele bijzondere onderwerpen	333
12.1	Stelselwijzigingen	334
12.2	Schattingswijzigingen	343
12.3	Foutenherstel	347
	Begrippenlijst	353
13	De administratie van quasigoederen	355
13.1	Begrippen en voorbeelden van quasigoederen	356
13.2	Het verband tussen de geldbeweging en de quasigoederenbeweging	357
13.3	De quasigoederenbeweging komt niet in het grootboek	359
13.4	De quasigoederenbeweging komt wel in het grootboek	363
	Begrippenlijst	368

- 14 De administratie van statiegeld 371**
 - 14.1 Statiegeld bij emballage 372
 - 14.2 Statiegeld en huurclausule bij emballage 383
 - Begrippenlijst 387
- 15 De externe verslaggeving in not-for-profit-organisaties 389**
 - 15.1 Algemeen 390
 - 15.2 Commerciële stichtingen en verenigingen 391
 - 15.3 Organisaties-zonder-winststreven 395
 - 15.4 Overige niet op winst gerichte organisaties 397
 - Begrippenlijst 400

DEEL 2 DE FISCALE JAARREKENING 402

- 16 De aangifte vennootschapsbelasting 405**
 - 16.1 De fiscale balans 406
 - 16.2 De fiscale winst- en verliesrekening 423
 - 16.3 De opstelling van het saldo fiscale winstberekening 428
 - 16.4 De berekening van het belastbaar bedrag 434
 - 16.5 Commerciële jaarrekening en fiscale jaarrekening: enkele voorbeelden 440
 - Begrippenlijst 448
- 17 De verwerking van de verschuldigde en verrekenbare, en latente vennootschapsbelasting in de commerciële jaarrekening 453**
 - 17.1 De verwerking van over de verslagperiode verschuldigde en verrekenbare belastingen 454
 - 17.2 Latente belastingen: verwerking bij tijdelijke verschillen 456
 - 17.3 Een uitgebreid voorbeeld 471
 - 17.4 Latente belastingen: verwerking bij beschikbare voorwaartse verliesverrekening 480
 - 17.5 Latente belastingen: waardering 486
 - Begrippenlijst 487
- 18 De verwerking van de vennootschapsbelastinglast in de commerciële jaarrekening 491**
 - 18.1 De verwerking van de vennootschapsbelastinglast in de commerciële jaarrekening: basis 492
 - 18.2 De verwerking van prijswijzigingen van materiële vaste activa 509
 - 18.3 Herleiding van de nominale belastingdruk naar de effectieve belastingdruk 513
 - Begrippenlijst 517

19 Integratieve benadering van de vennootschapsbelasting in de commerciële jaarrekening 521

DEEL 3 DE GECONSOLIDEERDE JAARREKENING 548

20 De geconsolideerde jaarrekening 551

20.1 Verbonden ondernemingen 552

20.2 Waarom consolidatie? 553

20.3 Wanneer consolidatie? 558

Begrippenlijst 569

21 Technische aspecten van de consolidatie 573

21.1 Administratieve voorwaarden voor consolidatie 574

21.2 De methode van de integrale consolidatie 576

21.3 Integrale consolidatie bij toepassing van de vermogensmutatiemethode 580

21.4 Consolidatie bij een derdenbelang 584

21.5 Integrale consolidatie bij toepassing van de verkrijgingsprijsmethode 593

Begrippenlijst 603

22 Intercompanytransacties en consolidatie: downstream-sales en upstream-sales 607

22.1 Intercompanytransacties 608

22.2 Intercompany-profits en downstream-sales bij waardering van de deelneming volgens de vermogensmutatiemethode 610

22.3 Intercompany-profits en downstream-sales bij waardering van de deelneming volgens de verkrijgingsprijsmethode 629

22.4 Intercompany-profits en upstream-sales bij waardering van de deelneming volgens de vermogensmutatiemethode 644

22.5 Intercompany-profits en upstream-sales bij waardering van de deelneming volgens de verkrijgingsprijsmethode 662

Begrippenlijst 666

23 Nadere bijzonderheden bij het opstellen van de geconsolideerde jaarrekening 669

23.1 Consolidatie van buitenlandse deelnemingen 670

23.2 De methode van de proportionele consolidatie 679

23.3 Het geconsolideerde kasstroomoverzicht 685

Begrippenlijst 692

24 Fusie en overname van ondernemingen 695

24.1 Algemene begrippen 696

24.2 Fusievormen 696

24.3 Overname of samensmelting van belangen 704

24.4 Purchase accounting en pooling of interest accounting 714

Begrippenlijst 727

25 De boekhouding van ondernemingen met filialen 731

25.1 Algemene begrippen 732

25.2 De zelfstandige filiaalboekhouding 734

25.3 Het combineren van balansen en winst- en verliesrekeningen van
hoofdkantoor en filialen 742

Begrippenlijst 749

Lijst van afkortingen 750

Register 751

Deel

1

- 1 De verslaggeving 15
- 2 De balans in de externe jaarrekening van de onderneming 47
- 3 De winst- en verliesrekening in de externe jaarrekening van de onderneming 99
- 4 Het overzicht van het totaalresultaat 119
- 5 Het kasstroomoverzicht 137
- 6 Leasing 151
- 7 Waarderingsmethoden voor deelnemingen in de jaarrekening 185
- 8 Onderhanden projecten in opdracht van derden 219
- 9 Personeelsbeloningen 245
- 10 Financiële instrumenten 265
- 11 Vreemde valuta 307
- 12 Enkele bijzondere onderwerpen 331
- 13 De administratie van quasigoederen 353
- 14 De administratie van statiegeld 369
- 15 De externe verslaggeving in not-for-profit-organisaties 387

Boekhouding en verslaggeving

Dit boek gaat over boekhouden en externe verslaggeving. Wat betreft de externe verslaggeving onderscheiden we vooral de verslaggeving van twee partijen: de eigenaren van de onderneming en de fiscus. Wat betreft de vorm van de externe verslaggeving onderscheiden we de enkelvoudige en de geconsolideerde jaarrekening. In deel 1 van dit boek staat de enkelvoudige jaarrekening van ondernemingen centraal. De onderwerpen fiscale jaarrekening en geconsolideerde jaarrekening behandelen we in respectievelijk deel 2 en deel 3 van dit boek.

In het eerste hoofdstuk van deel 1 geven we een algemene introductie over de verslaggeving van Nederlandse ondernemingen. We beschrijven daarbij de vormen, de functie en de omgeving van in het bijzonder de externe verslaggeving in Nederland. Daarbij staan we uiteraard ook stil bij internationale invloeden op de Nederlandse verslaggevingspraktijken, in het bijzonder die van de International Financial Reporting Standards (IFRS) en van de International Accounting Standards Board (IASB). In de hoofdstukken 2 tot en met 5 gaan we dieper in op de verschillende formele overzichten binnen de externe verslaggeving. Naast de balans en de winst- en verliesrekening zijn dat ook het overzicht van het totaalresultaat en het kasstroomoverzicht.

De hoofdstukken 6 tot en met 11 van deel 1 behandelen de verwerking van meer complexe onderwerpen in de enkelvoudige jaarrekening, zoals leasing, deelnemingen, onderhanden projecten, personeelsbeloningen, financiële instrumenten en vreemde valuta. De laatste hoofdstukken van deel 1 (de hoofdstukken 12 tot en met 16) behandelen enkele bijzondere onderwerpen zoals de verwerking van fouten, stelsel- en schattingswijzigingen, de administratie van quasigoederen en statiegeld. Tot slot beschrijven we de externe verslaggeving van not-for-profit-organisaties.

Deel 1	1	2
3	4	5
6	7	8
9	10	11
12	13	14
15	Deel 2	16
17	18	19
Deel 3	20	21
22	23	24
25		

De verslaggeving

Na bestudering van dit hoofdstuk ben je in staat om:

- de algemene kenmerken van de verslaggeving van ondernemingen te noemen (1.1)
- een klassiek resultatenoverzicht te herkennen en op te stellen (1.2)
- een analytisch resultatenoverzicht te herkennen en op te stellen (1.3)
- de functie van de interne jaarrekening te begrijpen en verbanden daarin te kunnen leggen (1.4)
- de functie van de externe verslaggeving te benoemen (1.5)
- de belangrijkste voorschriften op het terrein van de externe verslaggeving in Nederland te noemen en de inhoud ervan te kennen (1.6)
- de belangrijkste regelgevende organen voor de externe verslaggeving in Nederland te benoemen en hun functies te kennen (1.7)

1

1.1	De verslaggeving in het algemeen	16
1.2	De interne verslaggeving en het klassieke resultatenoverzicht	19
1.3	De interne verslaggeving en het analytische resultatenoverzicht	22
1.4	De interne jaarrekening	26
1.5	Functie van de externe verslaggeving	27
1.6	Voorschriften op het terrein van de externe verslaggeving	29
1.7	Regelgevende organen	38

1.1 De verslaggeving in het algemeen

In de vorige delen van deze serie kwam al diverse malen naar voren dat de boekhouding periodiek leidt tot ten minste twee financiële overzichten, namelijk de *balans* en de *winst- en verliesrekening* (of resultatenrekening).

Interne
jaarrekening

In de eerste plaats worden deze overzichten opgesteld voor de leiding van een onderneming. We spreken dan van de *interne jaarrekening*. Veel ondernemingen willen overigens dit interne cijfermateriaal voor het bedrijfsbeleid en de beheersing van bedrijfsprocessen vaker dan eenmaal per jaar beschikbaar hebben. De term interne *jaarrekening* is dus formeel gesproken niet juist. We kunnen daarom beter de ruimere term 'interne verslaggeving' gebruiken. In de paragrafen 1.2 en 1.3 staan we stil bij deze vorm van verslaggeving.

In de tweede plaats stelt een onderneming een financieel overzicht op voor externe gebruikers. Volgens artikel 3:15i BW (Burgerlijk Wetboek) moet iedereen die een bedrijf of zelfstandig beroep uitoefent (de ondernemer) een zodanige administratie voeren dat steeds zijn rechten en verplichtingen bekend zijn. Over de manier waarop de boekhouding moet worden gevoerd en de balans moet worden opgesteld gaf de wetgever lange tijd slechts weinig voorschriften. Artikel 2:10 BW bevat voor rechtspersonen een soortgelijke bepaling als artikel 3:15i BW voor ondernemers. Voor rechtspersonen is in artikel 2:10 BW bovendien de verplichting opgenomen om een balans en een staat van baten en lasten op te maken en op papier te stellen.

Met het ontstaan van de vennootschappelijke ondernemingsvorm (in het bijzonder de besloten vennootschap, bv en de naamloze vennootschap, nv) en de coöperatie zijn er rechtsvormen ontstaan waarbij de leiding vaak geheel of gedeeltelijk bestaat uit personen die geen eigenaar zijn. De jaarrekening doet hier dienst als informatie- en verantwoordingsmiddel van de leiding tegenover de veelal externe eigenaren. De ondernemingsleiding kan de jaarrekening gebruiken om de eigenaren te informeren over de geleverde financiële prestaties van de onderneming. Tegelijkertijd kan de ondernemingsleiding het gevoerde beleid achter de financiële prestaties verantwoorden.

De jaarrekening is een hulpmiddel om financiële informatie te verstrekken aan geïnteresseerde derden, zoals aandeelhouders, banken en andere vermogensverstrekkers, maar ook werknemers, klanten en leveranciers. Voor deze groep personen en instellingen kan de informatie in de jaarrekening belangrijk zijn bij het voorbereiden en nemen van beslissingen. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de beslissing om wel of niet aandelen van de onderneming te kopen of om wel of niet een lening te verstrekken en zo ja, tegen welke voorwaarden. De informatie in de jaarrekening kan ook

worden gebruikt om in te schatten wat het toekomstperspectief van de onderneming is, om te bepalen of je aan de onderneming wilt leveren of ervoor wilt werken.

We kunnen de informatie in de jaarrekening ook gebruiken om vast te stellen welke bijdrage de ondernemingsleiding heeft geleverd aan de financiële prestaties. De leiding kan de externe jaarrekening gebruiken om de invloed van haar keuzes op de financiële toestand en prestaties van de door haar geleide onderneming te verantwoorden. Buitenstaanders kunnen dan beoordelen of het management de onderneming goed heeft bestuurd. Het gaat dan niet zozeer om de totale prestatie van de onderneming, maar om het deel van de prestaties dat direct kan worden toegerekend aan de prestaties van de ondernemingsleiding. Deze informatie kan bijvoorbeeld door de eigenaren van de onderneming worden gebruikt om de beloning van het bestuur van de onderneming te bepalen.

Strikt genomen is voor de externe (gepubliceerde) jaarrekening de term *jaarrekening* niet op zijn plaats, omdat deze – soms verplicht, soms vrijwillig – *meer* omvat dan de balans en de winst- en verliesrekening (en de toelichting op deze overzichten). Voorbeelden zijn het bestuursverslag, de overige gegevens en meerjarenoverzichten. We kunnen daarom beter spreken over ‘externe financiële verslaggeving’. Ook omdat de externe financiële verslaggeving niet altijd betrekking heeft op een jaarperiode is de term ‘externe financiële verslaggeving’ beter. Zo doen veel ondernemingen bijvoorbeeld ook verslag over de periode van een halfjaar of zelfs een kwartaal (halfjaar- en kwartaalberichten). Verder kan de externe verslaggeving betrekking hebben op een bijzondere gebeurtenis, zoals het externe verslag bij een emissie van aandelen (emissieprospectus). Ten slotte hoeft de externe verslaggeving niet altijd alleen een financieel verslag op te leveren. Steeds vaker worden een sociaal verslag en een duurzaamheidsverslag toegevoegd.

Een bijzondere externe gebruiker van financiële informatie over de onderneming is de Belastingdienst (de fiscus). Aangezien de overheid belasting heft over de door de onderneming gemaakte winst, wil de Belastingdienst jaarlijks beschikken over een winst- en verliesrekening, een balans en een berekening van het belastbare bedrag. De aan de Belastingdienst te verstrekken informatie moet voldoen aan speciale regels, vastgelegd in belastingwetten. De jaarrekening die wordt opgesteld voor de Belastingdienst is de *fiscale jaarrekening*. In verband met de speciale regels die voor de opstelling van de fiscale jaarrekening gelden, kan deze afwijken van de interne jaarrekening en eveneens van de externe jaarrekening.

De verslaggeving voor de Belastingdienst behandelen we in deel 2 van dit boek. In dat deel introduceren we ook de term commerciële jaarrekening, als tegenhanger van de term fiscale jaarrekening. Met de commerciële jaarrekening bedoelen we dan de enkelvoudige of vennootschappelijke jaarrekening die is opgesteld volgens de wetten en regels die gelden voor de externe jaarrekening. Tegenover de enkelvoudige jaarrekening staat de geconsolideerde jaarrekening. De geconsolideerde jaarrekening is een groepsjaarrekening waarin de financiële gegevens uit de afzonderlijke jaarrekeningen van de groepsmaatschappijen en van andere in de consolidatie meegenomen rechtspersonen en vennootschappen zodanig zijn geaggregeerd dat een beeld ontstaat alsof er slechts één onderneming is. De geconsolideerde jaarrekening behandelen we in deel 3 van dit boek.

Een relatief nieuw fenomeen in de verslaggeving is het integrale verslag (*integrated reporting*). Een integraal verslag is een weergave van de prestaties en toestand van een onderneming op grond van een integrale benadering (*integrated thinking*). De integrale benadering houdt in dat we niet alleen naar financiële aspecten van de bedrijfsvoering kijken, maar ook naar niet-financiële aspecten en dan ook nog eens in onderlinge samenhang – dus niet los van elkaar, zoals we kunnen doen in een apart sociaal verslag en een duurzaamheidsverslag naast het financiële verslag. Een onderneming informeert externe partijen in een integraal verslag over de waarde die ze heeft toegevoegd (of vernietigd) met betrekking tot al het kapitaal dat haar daarbij ter beschikking stond. In het bijzonder gaat het naast het financiële kapitaal om het menselijke kapitaal (arbeid) en het maatschappelijke kapitaal (milieu). In dit verband spreken we ook wel van maatschappelijk verantwoord ondernemen. Het integrale verslag informeert belanghebbenden over de mate waarin een onderneming maatschappelijk verantwoord heeft ondernomen in de verslagperiode. Tegelijkertijd legt de ondernemingsleiding verantwoording af aan externe partijen over de maatschappelijke verantwoordelijkheid van haar beleid.

Grote ondernemingen in de EU zijn vanaf boekjaar 2024 verplicht om over hun maatschappelijke prestaties te rapporteren. Dit is het gevolg van de invoering van de Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD). Deze richtlijn schrijft voor dat grote ondernemingen in het bestuursverslag moeten rapporteren over hun impact op milieu- en sociale aspecten, maar ook over de impact van deze aspecten op de onderneming zelf. Een belangrijk onderdeel van de richtlijn is dat de verslaggeving over de milieu- en sociale aspecten (net als de financiële verslaggeving) van assurance moet worden voorzien. In dit boek gaan we verder niet op dit onderwerp in.

In deel 1 besteden we uitvoerig aandacht aan de externe verslaggeving. In deel 2 staat de fiscale jaarrekening centraal. In deel 3 behandelen we de geconsolideerde jaarrekening.

Oefenmateriaal bij dit onderwerp is te vinden in het opgavenboek onder 1.01.

1.2 De interne verslaggeving en het klassieke resultatenoverzicht

In paragraaf 1.1 kwam al naar voren dat de interne verslaggeving met name gericht is op het verstrekken van informatie voor het bedrijfsbeleid en de beheersing van bedrijfsprocessen door de ondernemingsleiding. Ook stelden we dat de leiding deze informatie vaker dan eenmaal per jaar beschikbaar wil hebben. Dit geldt in het bijzonder voor de cijfers over de resultaten. Vandaar dat in veel ondernemingen *winst- en verliesrekeningen op korte termijn* (bijvoorbeeld per maand) worden samengesteld. Belangrijk hierbij is dat deze overzichten snel na afloop van de betrokken periode beschikbaar zijn.

Voor de *winst- en verliesrekening op korte termijn* kunnen we bij een industriële onderneming gebruikmaken van het klassieke overzicht, dat we als volgt kunnen opstellen.

Winst- en verliesrekening op korte termijn

Omzet	€	
Mutatie voorraad gereed product en product in bewerking	-	
	€	
Totale werkelijke kosten:		
Kosten van grond- en hulpstoffen	€	
Lonen en salarissen	-	
Sociale lasten	-	
Afschrijvingskosten	-	
Verkoopkosten	-	
Algemene beheerskosten	-	
	-	
	€	
Overige resultaten	-	
Winst (of verlies) voor belasting	€	

VOORBEELD | 1.1

Op de saldibalans per 31 januari 2025 van de industriële onderneming Roro Zoetwaren bv in Raamsdonksveer komt voor:

Nr.	Rekening	Debet	Credit
400	Verbruik grondstoffen	€ 96.000	
405	Verbruik hulpstoffen	- 11.000	
410	Directe personeelskosten	- 106.000	
411	Indirecte personeelskosten	- 69.000	
431	Afschrijvingskosten gebouw	- 36.000	
	Overige kosten	170.000	
499	Overboekingsrekening		€ 488.000
	Tellingen rubriek 4	€ 488.000	€ 488.000
500	Kosten afdeling Huisvesting	€ 59.400	
505	Dekking afdeling Huisvesting		€ 60.000
510	Kosten afdeling Krachtcentrale	- 28.800	
515	Dekking afdeling Krachtcentrale		- 27.000
540	Kosten afdeling Fabricage	- 181.200	
545	Dekking afdeling Fabricage		- 186.400
550	Kosten afdeling Verkoop	- 94.200	
555	Dekking afdeling Verkoop		- 92.000
	Tellingen rubriek 5	€ 363.600	€ 365.400
600	Verbruik grondstoffen	€ 96.000	
601	Directe personeelskosten	- 104.000	
602	Toeslag indirecte fabricagekosten	- 186.400	
610	Standaardverbruik grondstoffen		€ 93.600
611	Standaard directe personeelskosten		- 100.400
612	Standaardtoeslag indirecte fabricagekosten		- 179.600
630	Betaalde directe personeelskosten	- 106.000	
631	Verrekende directe personeelskosten		- 104.000
	Tellingen rubriek 6	€ 492.400	€ 477.600
800	Kostprijs verkopen	€ 519.600	
810	Toeslag directe verkoopkosten	- 8.400	
815	Toeslag indirecte verkoopkosten	- 92.000	
840	Opbrengst verkopen		€ 676.000
850	Werkelijke directe verkoopkosten	- 9.400	
855	Standaard directe verkoopkosten		- 8.400
	Tellingen rubriek 8	€ 629.400	€ 684.400
960	Huuropbrengst		€ 14.000
980	Resultaat verkoop bedrijfsauto	€ 8.000	

Zowel de voorraad gereed product als de voorraad product in bewerking wordt geadministreerd tegen standaardkosten.

Gevraagd

- 1 Bereken de winst over januari 2025 voor belasting aan de hand van de gegevens op de saldibalans per 31 januari 2025.
- 2 Bereken de mutatie in de voorraad gereed product en product in bewerking over januari 2025.
- 3 Gebruik het eerder in deze paragraaf gegeven model voor het klassieke resultatenoverzicht en stel over januari 2025 de winst- en verliesrekening samen.

Uitwerking

1	Van de resultaatrubrieken 4, 5, 6, 8 en 9 is	
	• de som van de debetbedragen	
	€ 488.000 + € 363.600 + € 492.400 + € 629.400 + € 8.000 =	€ 1.981.400
	• de som van de creditbedragen	
	€ 488.000 + € 365.400 + € 477.600 + € 684.400 + € 14.000 =	- 2.029.400
	Winst januari 2025	€ 48.000
2	Saldo rekening 800 <i>Kostprijs verkopen</i>	€ 519.600
	Saldi rekeningen 610, 611 en 612	
	€ 93.600 + € 100.400 + € 179.600 =	- 373.600
	De mutatie in de voorraad gereed product en product in bewerking over januari 2025 is een voorraadvermindering van	€ 146.000
3	Winst- en verliesrekening over januari 2025	
	Omzet	€ 676.000
	Mutatie voorraad gereed product en product in bewerking	- 146.000
		€ 530.000
	Totale werkelijke kosten:	
	Verbruik grondstoffen	€ 96.000
	Verbruik hulpstoffen	- 11.000
	Directe personeelskosten	- 106.000
	Indirecte personeelskosten	- 69.000
	Afschrijvingskosten gebouw	- 36.000
	Overige kosten	- 170.000
		- 488.000
		€ 42.000
	Overige resultaten:	
	Huuropbrengst	+ € 14.000
	Resultaat verkoop bedrijfsauto	- 8.000
		- 6.000
		+ 48.000
	Winst januari 2025 voor belasting	€ 48.000

Oefenmateriaal bij dit onderwerp is te vinden in het opgavenboek onder **1.02** en **1.03**.

1.3 De interne verslaggeving en het analytische resultatenoverzicht

Voor het management is de informatieve waarde van het klassieke resultatenoverzicht (zie paragraaf 1.2) beperkt. Met name bij een industriële onderneming is in zo'n overzicht niets terug te vinden over de resultaten van het zogenoemde *omvormingsproces*. Wanneer we hierover in de boekhouding gedetailleerde cijfers vastleggen, kunnen we aan het management veel meer informatie over de resultaten verstrekken met behulp van een *analytisch resultatenoverzicht*. Voor zo'n overzicht gebruiken we het volgende model.

Winst- en verliesrekening op korte termijn			
Standaardverkoopresultaat		V/W €	
Resultaat directe verkoopkosten		V/W -	
		V/W €	
		V/W -	
<i>Afdelingsresultaten</i>			
<i>Fabricageresultaten</i>			
Efficiencyresultaat fabricage	V/W €		
Loonniveauresultaat	V/W -		
		V/W -	
		V/W €	
<i>Overige resultaten</i>			
Huuropbrengst	V/W €		
Resultaat verkoop vaste activa	V/W -		
		V/W -	
		V/W €	
Winst (of verlies) voor belasting		V/W -	
		V/W €	

VOORBEELD | 1.1 (vervolg)

Gevraagd

- 4 Bereken voor Roro Zoetwaren bv over januari 2025:

a het standaardverkoopresultaat;

b het resultaat directe verkoopkosten;

c de afdelingsresultaten;

d de fabricageresultaten, bestaande uit:

• efficiencyresultaat fabricage; en

• loonniveauresultaat;

e de overige resultaten.
- 5 Stel de winst- en verliesrekening over januari 2025 samen en gebruik daarbij het hiervoor gegeven model voor het analytische resultatenoverzicht.

Uitwerking

4 a Met de cijfers in rubriek 8 maken we het volgende overzicht:

840	Opbrengst verkopen	€ 676.000
800	Kostprijs verkopen	
	(standaardfabricagekostprijs)	€ 519.600
810	Toeslag directe verkoopkosten	- 8.400
815	Toeslag indirecte verkoopkosten	- 92.000
	Standaard commerciële kostprijs verkopen	- 620.000
	Standaardverkoopresultaat	W € 56.000

b Ook voor het berekenen van het resultaat directe verkoopkosten verschaft rubriek 8 de informatie:

850	Werkelijke directe verkoopkosten	€ 9.400
855	Standaard directe verkoopkosten	- 8.400
	Resultaat directe verkoopkosten	V € 1.000

c De afdelingsresultaten vinden we met behulp van de cijfers in rubriek 5:

Totaal van de geboekte bedragen op	
• de kostenrekeningen	€ 363.600
• de dekkingsrekeningen	- 365.400
Afdelingsresultaten	W € 1.800

d Het efficiencyresultaat fabricage berekenen we met behulp van de cijfers op:

• de rekeningen 600, 601 en 602	Totaal	€ 386.400
• de rekeningen 610, 611 en 612	Totaal	- 373.600
Efficiencyresultaat fabricage	V	€ 12.800

Voor het berekenen van het loonniveauresultaat verschaft rubriek 6 ook de informatie:

630 Betaalde directe personeelskosten	€ 106.000
631 Verrekende directe personeelskosten	- 104.000
Loonniveauresultaat	V € 2.000

- e De overige resultaten bestaan uit de huuropbrengst van W € 14.000 en het resultaat verkoop bedrijfsauto van V € 8.000.

5 Winst- en verliesrekening over januari 2025:

Standaardverkoopresultaat		W € 56.000
Resultaat directe verkoopkosten		V - 1.000
		W € 55.000
<i>Afdelingsresultaten</i>		W - 1.800
<i>Fabricageresultaten</i>		
Efficiencyresultaat fabricage	V € 12.800	
Loonniveauresultaat	V - 2.000	
		V € 14.800
		W € 42.000
<i>Overige resultaten</i>		
Huuropbrengst	W € 14.000	
Resultaat verkoop bedrijfsauto	V - 8.000	
		W - 6.000
Winst januari 2025 voor belasting		W € 48.000

Met de analyse van het perioderesultaat naar deelresultaten kunnen we veel verder gaan dan in deze winst- en verliesrekening is aangegeven. Zo kunnen we het 'efficiencyresultaat fabricage' splitsen naar de volgende componenten:

Verbruik grondstoffen	V € 2.400
Directe personeelskosten	V - 3.600
Toeslag indirecte fabricagekosten	V - 6.800
	V € 12.800

Op diverse plaatsen in deze winst- en verliesrekening zijn nog verdergaande splitsingen van de vermelde resultaten mogelijk. Voor een uitwerking hiervan verwijzen we naar boek 2 van de serie *Boekhouden geboekstaafd*. Daarin staat de boekhouding van het fabricageproces bij een industriële onderneming centraal.

Downdrilling

Analyse naar deelresultaten in een geautomatiseerde omgeving

In een geautomatiseerde omgeving wordt voor de analyse naar deelresultaten meestal gebruikgemaakt van *downdrilling*. Daarbij worden door middel van muisklikken in onderliggende overzichten de resultaten steeds verder gedetailleerd. Wanneer op het scherm het perioderesultaat is weergegeven, kunnen we met een muisklik op de regel van januari 2025 de specificatie opvragen, die er als volgt uit kan zien.

Specificatie perioderesultaat januari 2025	
1 Standaardverkoopresultaat	W € 56.000
2 Resultaat directe verkoopkosten	V - 1.000
3 Afdelingsresultaten	W - 1.800
4 Fabricageresultaten	V - 14.800
5 Overige resultaten	W - 6.000
	W € 48.000

Wanneer we klikken op regel 4 verschijnt een scherm met een specificatie van de fabricageresultaten.

Specificatie fabricageresultaten januari 2025	
1 Efficiencyresultaat fabricage	V € 12.800
2 Loonniveauresultaat	V - 2.000
	V € 14.800

Van het efficiencyresultaat fabricage (regel 1 in deze specificatie) kunnen we de volgende nadere specificatie krijgen.

Specificatie efficiencyresultaat fabricage januari 2025	
1 Verbruik grondstoffen	V € 2.400
2 Directe personeelskosten	V - 3.600
3 Toeslag indirecte fabricagekosten	V - 6.800
	V € 12.800

Deze manier van detailleren van cijfers is heel efficiënt, omdat zij managers meteen een antwoord op hun vragen geeft.

Oefenmateriaal bij dit onderwerp is te vinden in het opgavenboek onder **1.04** en **1.05**.

1.4 De interne jaarrekening

Naast de hiervoor bedoelde informatie over een bepaalde korte periode is het ook zinvol om de *cumulatieve* cijfers te verschaffen tot en met de betrokken periode waarover we verslag uitbrengen.

Een onderneming waarbij het boekjaar samenvalt met het kalenderjaar én die werkt met maandelijks resultatenoverzichten stelt dus aan het eind van 2024 op:

- een resultatenoverzicht over december 2024;
- een resultatenoverzicht over januari tot en met december 2024, of anders gezegd: over het *jaar 2024*.

Bovendien wordt aan het eind van 2024 opgesteld:

- een balans per 31 december 2024.¹

Uit het voorgaande ontstaat misschien de gedachte dat de winst- en verliesrekening over 2024 en de balans per 31 december 2024 voor de leiding van de onderneming – de zogenoemde *interne jaarrekening* – ‘van-zelf’ uit de eerder opgestelde maandoverzichten beschikbaar komen. Die gedachte is echter niet juist, en wel om de volgende redenen:

- Bij de bepaling van het jaarresultaat moet nog rekening worden gehouden met bijzondere resultaten, die bij de opstelling van de maandelijks resultatenoverzichten buiten beschouwing zijn gebleven.
- Bij het bepalen van het jaarresultaat moet rekening worden gehouden met algemene kosten die in de maandelijks winst- en verliesrekening niet worden toegerekend en ook met belastingen.
- Wanneer in de loop van het jaar blijkt dat er fouten zijn gemaakt in de boekhouding, kunnen dan al correcties worden aangebracht. Het is ook mogelijk dat bepaalde correcties pas worden verricht aan het einde van het boekjaar, omdat dan als het ware de boekhouding van het hele jaar nog eens extra onder de loep wordt genomen. Ook kunnen de correcties betrekking hebben op reeds afgesloten boekjaren. Het onderwerp foutenherstel komt aan de orde in hoofdstuk 12.

Detailtering en vergelijking van cijfers naar aanleiding van de interne jaarrekening

De betekenis van de interne jaarrekening als informatiemiddel neemt toe door allerlei cijfers verder te detailteren en/of te vergelijken met andere cijfers.

Aangezien de jaarrekening bestaat uit de winst- en verliesrekening over een bepaald boekjaar én uit de balans per het eind van dat boekjaar, kunnen we bij de diverse cijfervergelijkingen ook *balanscijfers* betrekken. In dit verband kunnen we denken aan de berekening van kenmerkende verhoudingen als:

- liquiditeitsratio's;
- solvabiliteitsratio's;

1 Zo nodig kunnen ook aan het eind van kortere perioden tussentijdse balansen worden opgesteld.

- rentabiliteitsratio's;
- omzetsnelheid en omzetduur van de goederenvoorraad;
- gemiddelde termijn van krediet verstrekt aan debiteuren;
- gemiddelde termijn van krediet ontvangen van crediteuren.

Deze verhoudingen of ratio's (en ook allerlei *absolute* cijfers, zoals omzet per werknemer en omzet per m² verkoopoppervlakte) krijgen pas betekenis wanneer ze worden vergeleken (de zogenoemde ratio-analyse). We noemen enkele voorbeelden:

- *de periodevergelijking*
Zoals we al eerder zagen, vergelijken we hierbij per individueel bedrijf gelijksoortige cijfers uit verschillende perioden met elkaar. Hierdoor ontstaat de mogelijkheid om aan de hand van deze cijfers een bepaalde ontwikkeling in de tijd waar te nemen.
- *de budgetvergelijking*
Bij de budgetvergelijking vergelijken we de cijfers of ratio's op basis van de interne jaarrekening met de gebudgetteerde (begrote) cijfers of ratio's.
- *de bedrijfsvergelijking*
Bij een bedrijfsvergelijking vergelijken we zowel absolute cijfers als verhoudingscijfers van een individueel bedrijf met de gemiddelde cijfers van gelijksoortige bedrijven in dezelfde branche. Voor het bedrijfsbeleid is de vergelijking van de eigen cijfers met de gemiddelde cijfers uit de branche natuurlijk van groot belang. Hierdoor kunnen we immers fouten in de eigen organisatie opsporen en verliesbronnen aanwijzen. Op basis van die gegevens kunnen we maatregelen nemen om de eigen cijfers in de toekomst te verbeteren.

Oefenmateriaal bij dit onderwerp is te vinden in het opgavenboek onder 1.06 tot en met 1.08.

1.5 Functie van de externe verslaggeving

Zoals eerder beschreven is een belangrijke functie van de externe verslaggeving het periodiek afleggen van verantwoording over het gevoerde beleid door de ondernemingsleiding aan de eigenaren of vermogensverschaffers. De bekendste vorm van externe verslaggeving is de jaarrekening. De *verantwoordingsfunctie* van de externe jaarrekening is vooral van belang bij het optreden van een (personele) scheiding tussen leiding en vermogensverschaffing. De vermogensverschaffers (de eigenlijke eigenaren van de onderneming) zijn meestal niet betrokken bij de dagelijkse leiding, maar willen over de resultaten daarvan natuurlijk wel geïnformeerd worden. Denk hierbij vooral aan beursgenoteerde vennootschappen. Naast de verantwoordingsfunctie aan de vermogensverschaffers is er een andere belangrijke functie van de externe jaarrekening. Dit is de informatie- of *allocatiefunctie*.

Verantwoor-
dingsfunctie

Allocatiefunctie

De informatie die we door middel van de externe jaarrekening publiceren, kan behulpzaam zijn bij het nemen van *allocatiebeslissingen*. Het gaat dan om het informeren van degenen die hun financiële middelen aan de onderneming ter beschikking willen (blijven) stellen: het alloceren van financieringsmiddelen. Voor een goede allocatie van financieringsmiddelen is goede informatieverschaffing over de (financiële) toestand en de (financiële) prestaties van de onderneming onontbeerlijk. De externe verslaggeving kan daarin natuurlijk een belangrijke rol vervullen.

De *gebruikers* van de externe jaarrekening bestaan tegenwoordig overigens niet alleen uit vermogensverschaffers. Gebruikers van de externe jaarrekening kunnen zijn:

- (potentiële) verschaffers van risicodragend vermogen;
- (potentiële) verschaffers van niet-risicodragend vermogen;
- (potentiële) werknemers, vakbonden en ondernemingsraden;
- beleggingsanalisten;
- de Vereniging van Effectenbezitters;
- leveranciers en afnemers;
- overheden;
- omwonenden;
- belangenverenigingen (zoals milieuorganisaties).

Corporate governance is in de laatste jaren een belangrijk thema geworden voor de bestuurders van ondernemingen. De ondernemingsbestuurders en hun toezichthouders (de raad van commissarissen) zijn verantwoordelijk voor de naleving van de wet- en regelgeving die voor de onderneming geldt. Daarnaast zijn zij verantwoordelijk voor de beheersing van de risico's die verbonden zijn aan het ondernemen. Het afleggen van verantwoording over deze zaken speelt een steeds belangrijkere rol in de externe verslaggeving. De in Nederland, maar ook internationaal opgestelde corporate-governancecodes en de wettelijke verplichting voor beursvennootschappen om daarover te rapporteren, getuigen van deze ontwikkeling.

Alle hiervoor genoemde gebruikers kunnen geïnteresseerd zijn in de (financiële) gang van zaken bij een onderneming. Uiteraard zijn de informatiebehoefte van deze gebruikers niet identiek. De verschillende doelen van de externe verslaggeving stellen verschillende eisen aan de inhoud ervan. Dit leidt tot een verbreding van het aantal rapporteringsonderwerpen in de externe verslaggeving en van de inhoud ervan. Ook om die reden is het belang van niet-financiële informatie in de externe verslaggeving recentelijk toegenomen. Denk hierbij in het bijzonder aan de ontwikkelingen op het gebied van de integrale verslaggeving.

Oefenmateriaal bij dit onderwerp is te vinden in het opgavenboek onder **1.09**.

1.6 Voorschriften op het terrein van de externe verslaggeving

In Nederland heeft het tot ongeveer 1970 geduurd voordat wettelijke voorschriften op het terrein van de externe jaarrekening ontstonden. Op dit moment zijn de wettelijke regels voor de externe verslaggeving (in het bijzonder de jaarrekening en het bestuursverslag) te vinden in Titel 9 Boek 2 BW. De wettelijke regels voor de externe verslaggeving worden herhaaldelijk herzien. In dit boek gaan we zo veel mogelijk uit van de huidige wetgeving. Volgens de huidige wetgeving mag de scontrovorm van de winst- en verliesrekening niet meer worden gebruikt. In dit boek gebruiken we deze vorm omwille van de duidelijkheid nog wel in de voorbeelden.

De voorschriften van Titel 9 Boek 2 BW zijn in beginsel integraal van toepassing op alle:

- naamloze vennootschappen;
- besloten vennootschappen met beperkte aansprakelijkheid;
- coöperaties;
- onderlinge waarborgmaatschappijen.

Voor sommige rechtspersonen gelden ontheffingen dan wel vrijstellingen en/of verlichtingen.

Daarnaast is Titel 9 Boek 2 BW van toepassing op:

- de commanditaire vennootschap en de vennootschap onder firma waarvan alle volledig aansprakelijke vennoten kapitaalvennootschappen naar buitenlands recht zijn;
- (onder bepaalde voorwaarden) de stichting en de vereniging die een of meer ondernemingen in stand houden die in het Handelsregister moeten worden ingeschreven (de zogenoemde nijvere of commerciële stichting of vereniging);
- (ongeacht hun rechtsvorm) banken, betaalinstellingen en elektronische geldinstellingen bedoeld in de Wet op het financieel toezicht;
- verzekeringsmaatschappijen bedoeld in de Wet op het financieel toezicht.

De wettelijke regels volgens Titel 9 Boek 2 BW bevatten:

a *inrichtingseisen*

Het gaat hierbij om bepalingen die in acht genomen moeten worden bij het opstellen van:

- 1 de jaarrekening;
- 2 het bestuursverslag; en
- 3 de overige te verstrekken gegevens ter vaststelling door de algemene vergadering van aandeelhouders (bij een nv of bv).

b *publicatie-eisen*

Deze eisen hebben betrekking op het openbaar maken van de bij a1, 2 en 3 genoemde onderdelen van het jaarlijkse externe financiële verslag.

c *controle-eisen*

Hierbij gaat het om voorschriften met betrekking tot de controle van de jaarrekening en het onderzoek van het bestuursverslag en de overige gegevens door een daartoe bevoegde externe deskundige (een registeraccountant of een certificeringsbevoegde accountant-administratieconsulent).

Ad a De inrichtingseis

Onder een jaarrekening wordt in de wet verstaan: de enkelvoudige jaarrekening die bestaat uit de balans en de winst- en verliesrekening met de toelichting, en de geconsolideerde jaarrekening indien de rechtspersoon een geconsolideerde jaarrekening opstelt.

Enkelvoudige
jaarrekening

Geconsolideerde
jaarrekening

De *enkelvoudige jaarrekening* is de jaarrekening van één bepaalde rechtspersoon (bijvoorbeeld nv A). De *geconsolideerde jaarrekening* is de jaarrekening van één bepaalde rechtspersoon en de vennootschappen waarmee de rechtspersoon een groep of groepsdeel vormt (bijvoorbeeld nv A met bv B en bv C).²

De belangrijkste bepalingen met betrekking tot de externe jaarrekening zijn te vinden in artikel 2:362 BW:

- 'De jaarrekening geeft volgens normen die in het maatschappelijk verkeer als aanvaardbaar worden beschouwd een zodanig inzicht dat een verantwoord oordeel kan worden gevormd omtrent het vermogen en het resultaat, alsmede voor zover de aard van een jaarrekening dat toelaat, omtrent de solvabiliteit en de liquiditeit van de rechtspersoon. ...' (lid 1);
- 'De balans met de toelichting geeft getrouw, duidelijk en stelselmatig de grootte van het vermogen en zijn samenstelling in actief- en passiefposten op het einde van het boekjaar weer. ...' (lid 2);
- 'De winst- en verliesrekening met de toelichting geeft getrouw, duidelijk en stelselmatig de grootte van het resultaat van het boekjaar en zijn afleiding uit de posten van baten en lasten weer.' (lid 3);
- 'Indien het verschaffen van het in lid 1 bedoelde inzicht dit vereist, verstrekt de rechtspersoon in de jaarrekening gegevens ter aanvulling van hetgeen in de bijzondere voorschriften van en krachtens deze titel wordt verlangd. Indien dit noodzakelijk is voor het verschaffen van dat inzicht, wijkt de rechtspersoon van de voorschriften af; de reden van deze afwijking wordt in de toelichting uiteengezet, voor zover nodig onder opgaaf van de invloed ervan op vermogen en resultaat.' (lid 4).

In lid 1 van artikel 2:362 BW vinden we de zogenoemde *algemene bepaling*, die betrekking heeft op het getrouwe beeld en het vereiste inzicht van de jaarrekening. Lid 4 verwijst naar de aanvullende *bijzondere bepalingen* van Titel

2 De geconsolideerde jaarrekening komt uitgebreid aan de orde in deel 3 van dit boek.

Derogende
werking van het
getrouwe beeld

9 Boek 2 BW. Van groot belang in lid 4 is de passage 'Indien dit noodzakelijk is voor het verschaffen van dit inzicht, wijkt de rechtspersoon van de (bijzondere) voorschriften af.' Uit deze passage blijkt dat de algemene bepaling van het vereiste inzicht (artikel 2:362 lid 1 BW) voorrang heeft boven de bijzondere bepalingen. We noemen dit *de derogerende³ werking van het getrouwe beeld*. Deze afwijking is uitsluitend bedoeld voor het geval dit *noodzakelijk* is voor het vereiste inzicht, dus niet voor het verschaffen van een 'beter' inzicht.

Indeling balans en winst- en verliesrekening

Uit de wet kunnen de volgende *hoofddelingen* voor de balans en de winst- en verliesrekening worden afgeleid.

Hoofddeling balans	
<i>Vaste activa</i>	<i>Eigen vermogen</i>
Immateriële vaste activa	
Materiële vaste activa	<i>Voorzieningen</i>
Financiële vaste activa	
<i>Vlottende activa</i>	<i>Schulden</i>
Vorraden	<i>(Overlopende passiva)²</i>
Vorderingen	
Effecten	
Liquide middelen	
<i>(Overlopende activa)¹</i>	

1 Voor zover niet vermeld onder de vorderingen. De overlopende activa – vooruitbetaalde bedragen en nog te ontvangen bedragen – worden ook wel transitorische activa genoemd.

2 Voor zover niet vermeld onder de schulden. De overlopende passiva – nog te betalen bedragen en vooruitontvangen bedragen – worden ook wel transitorische passiva genoemd.

Hoofddeling winst- en verliesrekening

Bedrijfsopbrengsten	€	
Bedrijfslasten	€	
Bedrijfsresultaat	€	
Financiële baten en lasten	€	
Resultaat vóór belastingen	€	
Belastingen	€	
Aandeel in winst en verlies van ondernemingen waarin wordt deelgenomen	€	
Resultaat na belastingen	€	

Op basis van deze hoofddelingen zijn zowel voor de balans als voor de winst- en verliesrekening enkele modellen ontworpen, waaruit door de nv of bv een keuze moet worden gemaakt bij het opstellen van de externe

- 3 'Een speciale bepaling derogeert aan een algemene bepaling' betekent volgens het Groot Woordenboek der Nederlandse Taal dat de speciale bepaling voorgaat op de algemene bepaling.

jaarrekening. Verder zijn er afzonderlijke modellen ontwikkeld voor banken, verzekeringsmaatschappijen en beleggingsinstellingen. Van deze modellen, die zijn te vinden in het *Besluit modellen jaarrekening* (BMJ), geven we in de hoofdstukken 2 en 3 enkele voorbeelden.

De toelichting

Volgens artikel 2:361 lid 1 BW bestaat de enkelvoudige jaarrekening uit de balans en de winst- en verliesrekening met de toelichting. De toelichting is dus een afzonderlijk onderdeel van de enkelvoudige jaarrekening. Meestal wordt de toelichting onderverdeeld in een algemeen en een specifiek gedeelte.

In het *algemene* gedeelte komen we onderwerpen van algemene aard tegen. Het bekendste voorbeeld zijn de grondslagen van waardering en resultaatbepaling (zie hierna). Hierbij moet de onderneming vermelden volgens welke standaarden (IFRS, Titel 9 Boek 2 BW of normen uit een andere lidstaat van de EU) de jaarrekening is opgesteld.

In het *specifieke* gedeelte worden de diverse posten op de balans en de winst- en verliesrekening toegelicht en nader gespecificeerd. Ook de beloningen en het aandelenbezit van de individuele bestuurders en commissarissen worden vaak in dit onderdeel van de toelichting opgenomen. Op grond van Titel 9 Boek 2 BW zijn open nv's verplicht hierover informatie in de toelichting te verschaffen.

Deze in Titel 9 Boek 2 BW opgenomen bepaling (in artikel 2:383 c tot en met e BW) is een verslaggevingseis die aansluit bij de regels voor goed ondernemingsbestuur (corporate governance), die zijn opgesteld onder verantwoordelijkheid van de *Monitoring Commissie Corporate Governance Code*. De door deze commissie ontwikkelde gedragscode is veel verstrekkender dan uitsluitend de vermelding van de beloningen. Deze code bevat allerlei principes of beginselen van goed ondernemingsbestuur en 'best practice'-bepalingen. Alhoewel de gedragscode niet in een wet is vastgelegd, moeten alle naar Nederlands recht opgerichte naamloze vennootschappen waarvan de aandelen (of certificaten) in Nederland of daarbuiten beursgenoteerd zijn, in het bestuursverslag vermelden dat zij de principes en 'best practice'-bepalingen hebben nageleefd. Indien een nv deze bepalingen niet heeft nageleefd of niet het voornemen heeft deze bepalingen in het lopende en daaropvolgende boekjaar na te leven, moet zij dat in het bestuursverslag gemotiveerd toelichten ('pas toe of leg uit'-regel).

Waarderings- en resultaatbepalingsvoorschriften

Artikel 2:384 BW bepaalt dat:

'Bij de keuze van een grondslag voor de waardering van een actief en van een passief en voor de bepaling van het resultaat ... de rechtspersoon zich (laat) leiden door de voorschriften van artikel 2:362 leden 1 - 4 ...'

Eerder in deze paragraaf hebben we de tekst van de leden 1 - 4 opgenomen. Artikel 2:384 lid 1 geeft ten aanzien van die grondslagen echter de volgende limitatieve opsomming:

‘Als grondslag komen in aanmerking de verkrijgings- of vervaardigingsprijs en de actuele waarde.’

Besluit actuele
waarde

Wat we onder *actuele waarde* moeten verstaan en hoe we deze moeten bepalen is niet in de wet te vinden. Dit is overgelaten aan de minister door te bepalen dat deze hieromtrent regels kan stellen. Dit doet hij of zij in het *Besluit actuele waarde*. Aan de belangrijkste bepalingen van dit Besluit en aan enkele specifieke grondslagen voor waardering en winstbepaling besteden we aandacht in de hoofdstukken 2 en 3.

Hier staan we nog even stil bij de volgende algemene grondslagen die in Titel 9 Boek 2 BW worden genoemd:

- Het *voorzichtigheidsbeginsel* (in ruime betekenis). Dit omvat:
 - het realisatiebeginsel: winsten worden alleen opgenomen voor zover ze op balansdatum zijn verwezenlijkt;
 - het voorzichtigheidsbeginsel in enge zin: verplichtingen die hun oorsprong vinden vóór het einde van het boekjaar worden in acht genomen indien zij vóór het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden. Voorzienbare verplichtingen en mogelijke verliezen die hun oorsprong vinden vóór het einde van het boekjaar kunnen in acht worden genomen indien zij vóór het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.
- De *continuïteitsveronderstelling*: bij de waardering wordt ervan uitgegaan dat het geheel der werkzaamheden van de rechtspersoon wordt voortgezet, tenzij die veronderstelling onjuist of aan twijfel onderhevig is.
- Het beginsel van de *individuele waardering*: het is niet geoorloofd om in de jaarrekening activa en passiva of baten en lasten tegen elkaar te laten wegvallen indien zij volgens Titel 9 Boek 2 BW afzonderlijk moeten worden opgenomen.
- De eis van *gelijktijdige stelselmatigheid*: gelijksoortige posten moeten gelijk worden behandeld.
- De eis van *volgtijdige stelselmatigheid*: wijziging van waarderings- en winstbepalingsgrondslagen is alleen toegestaan wegens gegronde redenen.

Het bestuursverslag

Artikel 2:391 BW verplicht het bestuur schriftelijk een bestuursverslag op te maken. De zogenoemde micro- en kleine rechtspersonen zijn hiervan vrijgesteld. Het bestuursverslag moet een getrouw beeld geven van de toestand op de balansdatum, de ontwikkeling gedurende het boekjaar en de resultaten van de rechtspersoon en van de groepsmaatschappijen waarvan de financiële gegevens in zijn jaarrekening zijn opgenomen.

Het bestuursverslag moet ook inlichtingen bevatten over:

- gebeurtenissen van bijzondere betekenis na balansdatum die de verwachtingen hebben beïnvloed;
- de voornaamste risico's en onzekerheden waarmee de rechtspersoon wordt geconfronteerd;
- de verwachte gang van zaken (de zogenoemde toekomstparagraaf);
- werkzaamheden op het gebied van onderzoek en ontwikkeling;
- het beleid aangaande de bezoldiging van bestuurders en commissarissen en de wijze waarop dit beleid in het verslagjaar in de praktijk is gebracht (deze eis geldt alleen voor de open nv). De bedragen van de beloningen vermeldt de nv in de toelichting (zie hiervoor onder 'De toelichting');
- de naleving van de principes en 'best practice'-bepalingen van de Monitoring Commissie Corporate Governance Code. Dit geldt voor de beursgenoteerde Nederlandse rechtspersoon (zie hiervoor onder 'De toelichting');
- de naleving van de besluiten over het diversiteitsbeleid van een onderneming en het verstrekken van niet-financiële informatie (volgens respectievelijk het 'Besluit bekendmaking diversiteitsbeleid' en het 'Besluit bekendmaking niet-financiële informatie'). Ook deze voorschriften gelden alleen voor beursgenoteerde Nederlandse rechtspersonen en zogeheten organisaties van openbaar belang (OOB's). De voorschriften met betrekking tot het bestuursverslag zijn door de Raad voor de Jaarverslaggeving (RJ) opgenomen in Richtlijn 400.

In de 'toekomstparagraaf' moet – voor zover gewichtige belangen zich hier tegen niet verzetten – in het bijzonder aandacht worden besteed aan:

- de investeringen;
- de financiering;
- de personeelsbezetting;
- de omstandigheden waarvan de ontwikkeling van de omzet en van de rentabiliteit afhankelijk zijn.

Uiteraard mag het bestuursverslag niet in strijd zijn met de jaarrekening.

De overige gegevens

De overige gegevens maken geen deel uit van de (toelichting op de) jaarrekening of het bestuursverslag, maar moeten deze stukken wel vergezellen. In het onderdeel 'overige gegevens' moeten onder andere worden opgenomen:

- de accountantsverklaring;
- de statutaire regeling omtrent de bestemming van de winst.

Beperking van de inrichtingseisen op grond van de omvang van de rechtspersoon

Alhoewel Titel 9 Boek 2 BW geldt voor alle daarin genoemde rechtspersonen, is de mate waarin aan de inrichtingseisen moet worden voldaan afhankelijk van de *omvang* van de betrokken rechtspersoon. In het

vervolg van dit boek gebruiken we meestal de term onderneming in plaats van de meer formele term rechtspersoon. Daarmee bedoelen we dan een organisatie met een rechtsvorm die onder Titel 9 Boek 2 BW valt. Voor het vaststellen van die omvang hebben we bepaalde gegevens van de onderneming nodig, *met inbegrip* van de gegevens van eventuele groepsmaatschappijen. In verband met de omvang van de onderneming onderscheidt de wet:

- micro-ondernemingen;
- kleine ondernemingen;
- middelgrote ondernemingen;
- grote ondernemingen.

De indeling vindt plaats aan de hand van de volgende criteria:

- waarde van de totale activa volgens balans met toelichting op grondslag van de verkrijgings- en vervaardigingsprijs;
- netto-omzet over het boekjaar;
- gemiddeld aantal werknemers over het boekjaar;

volgens het schema hierna, waarbij aan ten minste twee van de drie genoemde criteria op twee opeenvolgende balansdata dient te worden voldaan.

Criteria \ Regime		Micro- onderneming	Kleine onderneming	Middelgrote onderneming
1	waarde totale activa x (miljoen euro)	≤ 0,35	≤ 6	≤ 20
2	netto-omzet x (miljoen euro)	≤ 0,7	≤ 12	≤ 40
3	gemiddeld aantal werknemers x	< 10	< 50	< 250

Alle ondernemingen die niet vallen onder de criteria die in het schema worden genoemd zijn grote ondernemingen.

De indeling van ondernemingen naar grootte is van belang voor de inrichtings- en publicatievoorschriften. De inrichtingseisen worden door de wet 'verzacht' voor micro-, kleine en middelgrote ondernemingen. Zo zijn twee belangrijke inrichtingsvrijstellingen voor de *kleine* rechtspersoon:

- 1 Er hoeft voor moeder en dochter(s) geen geconsolideerde jaarrekening te worden opgesteld als geconsolideerd de grenzen van de kleine rechtspersoon niet worden overschreden.
- 2 Het bestuur hoeft geen bestuursverslag op te maken en hoeft geen overige gegevens toe te voegen aan de jaarrekening.

De klasse micro-onderneming is een verbijzondering van de kleine onderneming. De voorschriften voor dit type onderneming zijn nog beperkter dan die voor de kleine onderneming. Een micro-onderneming stelt een zeer beperkte balans en winst- en verliesrekening op en hoeft geen toelichting op te stellen.

Ad b Publicatie-eisen

De publicatievoorschriften hebben betrekking op de *openbaarmaking* van de jaarrekening, het bestuursverslag en de overige te verstrekken gegevens. Ook hierbij geeft de wet vrijstellingen voor de hiervoor genoemde micro-, kleine en middelgrote ondernemingen die verder gaan dan de vrijstellingen met betrekking tot de inrichtingseisen. Dit is begrijpelijk als we bedenken dat de jaarlijkse financiële informatie in eerste instantie dient als informatie van de vennootschapsorganen en voor de decharge van het bestuur. In verband daarmee moeten in de jaarlijkse financiële verslaggeving van micro-, kleine en middelgrote ondernemingen bepaalde gegevens worden opgenomen die niet gepubliceerd hoeven te worden.

De publicatieplicht voor de micro-onderneming beperkt zich tot de beperkte balans zonder toelichting, die van de kleine onderneming tot een beperkte balans met toelichting. De middelgrote rechtspersonen moeten de jaarrekening, het bestuursverslag en de overige gegevens publiceren, maar zij kunnen ten opzichte van de inrichtingseisen in de te publiceren overzichten bepaalde verlichtingen toepassen. Voor verzekeringsmaatschappijen, banken en beleggingsinstellingen gelden geen beperkingen met betrekking tot de publicatieplicht; zij gelden altijd als grote rechtspersoon. Hetzelfde geldt voor de rechtspersoon die effecten heeft uitstaan die zijn toegelaten tot de handel op een effectenbeurs. De laatstgenoemde ondernemingen moeten hun geconsolideerde jaarrekening opstellen op basis van IFRS en deze standaarden kennen geen onderscheid naar omvang van de rechtspersoon. Daarom gelden de beperkingen sowieso niet voor ondernemingen die de jaarrekening opstellen op basis van IFRS.

Recentelijk is in de wet een nieuwe categorie organisaties gedefinieerd waarvoor de beperkingen ook niet gelden. Dit zijn zogenoemde *organisaties van openbaar belang* (OOB's). De eerdergenoemde beursgenoteerde ondernemingen vallen daaronder, evenals verzekeringsmaatschappijen en banken, en verder beleggingsinstellingen die effecten hebben uitstaan op een gereguleerde markt in een EU-lidstaat. Ten slotte kunnen hieronder vallen: door algemene maatregel van bestuur aangewezen organisaties die van groot belang zijn vanwege hun omvang of functie in het maatschappelijk verkeer.

Voor de openbaarmaking moet de jaarrekening binnen acht dagen na vaststelling of goedkeuring, maar uiterlijk twaalf maanden na afloop van het boekjaar voor iedereen ter inzage worden neergelegd bij het Handelsregister van KVK (de Kamer van Koophandel). Overigens stellen veel publicatieplichtige nv's hun jaarstukken – vaak *jaarrapport* genoemd – geheel vrijwillig aan belangstellenden ter beschikking. Verder dienen

beursgenoteerde Nederlandse ondernemingen hun jaarlijkse financiële verslaggeving (waaronder de vastgestelde jaarrekening) binnen acht dagen na vaststelling te deponeren bij de Autoriteit Financiële Markten (AFM).

Ad c Controle-eisen

De in Titel 9 Boek 2 BW genoemde rechtspersonen moeten een daartoe bevoegde deskundige opdracht geven tot onderzoek van hun jaarlijkse financiële informatie. De deskundige is een registeraccountant of een accountant-administratieconsulent die de daartoe vereiste aantekening heeft gekregen. Het deskundigenonderzoek heeft betrekking op de jaarrekening, het bestuursverslag en de overige gegevens.

Wat de *jaarrekening* betreft moet de deskundige onder meer onderzoeken of deze het vereiste inzicht geeft en voldoet aan de bij en krachtens de wet gestelde voorschriften. Ten aanzien van het *bestuursverslag* moet de deskundige nagaan of dit – voor zover hij dat kan beoordelen – overeenkomstig de wet is opgesteld, en daarnaast of het verslag verenigbaar is met de jaarrekening. De accountant dient op grond van de wet ook na te gaan of het bestuursverslag materiële onjuistheden bevat, in het licht van de tijdens het onderzoek van de jaarrekening verkregen kennis en het begrip omtrent de rechtspersoon en zijn omgeving. Ten slotte moet de deskundige nagaan of de diverse door de wet gestelde onderdelen van de overige gegevens daadwerkelijk zijn opgenomen.

De accountant brengt van zijn onderzoek verslag uit aan de raad van commissarissen en aan het bestuur. Hij maakt daarbij ten minste melding van zijn bevindingen over de betrouwbaarheid en continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking. De uitslag van het onderzoek legt hij vast in de zogenoemde *controleverklaring*, die een onderdeel vormt van de overige gegevens. De accountant kan een afzonderlijke verklaring afgeven voor de enkelvoudige jaarrekening en voor de geconsolideerde jaarrekening.

Controle-
verklaring

De wet schrijft in principe verplichte accountantscontrole voor met betrekking tot alle rechtspersonen waarop Titel 9 Boek 2 BW van toepassing is. Op deze algemene regel bestaan enkele uitzonderingen. Met name de micro-rechtspersonen en kleine rechtspersonen, en de rechtspersonen die behoren tot een groep waarvoor het groepsregime van artikel 2:403 BW (zie hoofdstuk 20) van toepassing is, zijn vrijgesteld van accountantscontrole.

Oefenmateriaal bij dit onderwerp is te vinden in het opgavenboek onder 1.10.

1.7 Regelgevende organen

De in Nederland bestaande regelgeving voor de externe verslaggeving is te vinden in:

- de als dwingend recht te kwalificeren voorschriften van Titel 9 Boek 2 BW. De tot nu toe in dit hoofdstuk gegeven beschouwingen hebben betrekking op deze wettelijke voorschriften;
- de Richtlijnen van de Raad voor de Jaarverslaggeving.

De Richtlijnen vormen geen dwingend recht. Ze zijn mede gebaseerd op uitspraken van de Ondernemingskamer en de Hoge Raad en op verslaggevingsstandaarden die zijn uitgevaardigd door de International Accounting Standards Board.

Raad voor de
Jaarverslaggeving

De *Raad voor de Jaarverslaggeving* (RJ) is een orgaan van de Stichting voor de Jaarverslaggeving, waarin *verschaffers* (vertegenwoordigd door werkgeversorganisaties), *gebruikers* (vertegenwoordigd door werknemersorganisaties en de Vereniging voor Beleggingsanalisten VBA) en *controleurs* (vertegenwoordigd door leden van de Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants NBA) zijn opgenomen.

De Raad voor de Jaarverslaggeving houdt zich in het bijzonder bezig met de invulling van de in Titel 9 Boek 2 BW genoemde 'maatschappelijk aanvaardbare normen'. De bevindingen van de raad worden vastgelegd in *Richtlijnen*, die – zoals eerder opgemerkt – niet de bindende kracht hebben van de wettelijke voorschriften. De controlestandaarden voor accountantsonderzoek vereisen verder dat de accountant de jaarrekening bij de controle (indien van toepassing) aan de Richtlijnen van de Raad voor de Jaarverslaggeving (RJ) toetst.

De accountant onderzoekt of de jaarrekening het wettelijk vereiste inzicht geeft en of de jaarrekening voldoet aan de door de wet gestelde voorschriften. De accountant mag geen goedkeurende verklaring afgeven indien de jaarrekening niet het vereiste inzicht geeft of niet voldoet aan de overige wettelijke voorschriften. De Richtlijnen en vooral de daarin opgenomen stellige uitspraken dragen bij aan het door de wet verlangde inzicht. Daarom mogen we verwachten dat ondernemingen hiervan niet zullen afwijken als daarvoor geen gegronde reden is.

Ondernemings-
kamer

Hiervoor werd al vermeld dat de Richtlijnen mede zijn gebaseerd op (onder meer) uitspraken van de *Ondernemingskamer* van Gerechtshof Amsterdam. Voor zover de uitspraken van de Ondernemingskamer en de Hoge Raad (in cassatie) een *algemeen karakter* hebben, wordt hiermee in de Richtlijnen rekening gehouden.

Bij bezwaren tegen jaarrekening, bestuursverslag en/of overige gegevens van een bepaalde rechtspersoon kan elke belanghebbende (bij een nv of bv bijvoorbeeld een aandeelhouder, een werknemer of de ondernemingsraad) de Ondernemingskamer verzoeken te bevelen dat de jaarrekening, het bestuursverslag of de overige gegevens opnieuw ingericht worden. In het verzoekschrift moet vermeld worden op welke wijze deze stukken moeten worden herzien. Voor zover de Ondernemingskamer het verzoek toedeelt, geeft zij een bevel aan de rechtspersoon, de vennootschap of de instelling, met gedetailleerde aanwijzingen over de manier waarop deze de jaarstukken moet inrichten. De Ondernemingskamer kan (ook ambtshalve) beslissen dat het bevel mede of uitsluitend een of meer toekomstige jaarrekeningen, bestuursverslagen of daaraan toe te voegen overige gegevens betreft. De Ondernemingskamer kan daarnaast het besluit tot het vaststellen van de jaarrekening vernietigen en de gevolgen van een dergelijke vernietiging beperken.

Autoriteit
Financiële
Markten

De *Autoriteit Financiële Markten* (AFM) oefent systematisch toezicht uit op bestuursverslagen, jaarrekeningen en tussentijdse cijfers van beursgenoteerde ondernemingen. Ook de naleving van de overige in wet- en regelgeving opgenomen voorschriften ten aanzien van financiële verslaggeving (bijvoorbeeld de openbaarmaking van bestuurdersbeloningen) valt onder het toezicht van de AFM. Anders dan bij de Ondernemingskamer – die als civiele rechter alleen kan reageren op klachten van belanghebbenden – is hierbij sprake van een systematisch toezicht achteraf na publicatie, goedkeuring en deponering van de stukken bij de AFM.

International Accounting Standards Board (IASB)

De International Accounting Standards Board (IASB) is een organisatie die internationale verslaggevingstandaarden ontwikkelt. Deze is in 2001 ontstaan ter vervanging van het International Accounting Standards Committee (IASC), dat in 1973 was ontstaan uit de internationale samenwerking van een groot aantal accountantsorganisaties. Naast de accountantsorganisaties werken daarin nu alle belanghebbenden bij de externe jaarverslaggeving mee (vergelijk de diverse partijen die vertegenwoordigd zijn in de Raad voor de Jaarverslaggeving). De IASB heeft alle International Accounting Standards (IAS) van het IASC overgenomen en breidt deze uit met nieuwe standaarden. Deze nieuwe standaarden worden aangeduid als *International Financial Reporting Standards* (IFRS).

International
Financial
Reporting
Standards

Het belang van IFRS voor Nederland is groot. Hiervoor hebben we al aangegeven dat de RJ zich bij het opstellen van de Richtlijnen sterk richt naar deze internationale standaarden. Ook de wetgever heeft diverse artikelen van Titel 9 Boek 2 BW gewijzigd en aangepast aan de standaarden van de IASB. Zo zijn alle beursgenoteerde ondernemingen in Nederland (en in

de gehele EU) *verplicht* om IFRS toe te passen voor de geconsolideerde jaarrekening. Nederlandse beursfondsen volgen voor veel onderwerpen de strakkere regelgeving volgens IFRS. Dat heeft ook gevolgen voor de accountantscontrole. Hoewel de accountant geacht wordt de jaarrekening aan de Richtlijnen te toetsen, blijft het *inzichtvereiste* toch de primaire leidraad. Bij de toepassing van IFRS moet de accountant zich nog meer dan bij de Richtlijnen richten op de naleving van de gedetailleerde voorschriften in IFRS. De IASB kent ook een derogatiebepaling, maar staat een afwijking van de gedetailleerde regels pas toe als het volgen van IFRS tot een misleidend beeld leidt.

Sinds 1 januari 2005 worden in Nederland drie soorten ondernemingen onderscheiden:

- 1 *Beursgenoteerde* ondernemingen die zich voor de geconsolideerde jaarrekening *moeten* baseren op IFRS.

Voor de enkelvoudige jaarrekening kunnen deze ondernemingen kiezen uit:

- a IFRS¹;
- b Titel 9 Boek 2 BW met toepassing van de waarderings- en winstbepalingsregels, die zij ook in de geconsolideerde (IFRS-)jaarrekening toepassen; of
- c Titel 9 Boek 2 BW zonder toepassing van de waarderings- en winstbepalingsregels, die zij ook in de geconsolideerde (IFRS-)jaarrekening toepassen.

Indien deze ondernemingen voor de enkelvoudige jaarrekening IFRS toepassen, blijft een aantal bepalingen uit Titel 9 Boek 2 BW van toepassing (onder andere bepalingen rond de vorming van wettelijke reserves, het bestuursverslag en de openbaarmaking). Het merendeel van de beursgenoteerde ondernemingen kiest voor de enkelvoudige jaarrekening (optie b).

- 2 *Niet-beursgenoteerde* ondernemingen die zich voor de geconsolideerde jaarrekening *vrijwillig* baseren op IFRS.

Voor de enkelvoudige jaarrekening kunnen deze ondernemingen (net als de beursgenoteerde ondernemingen) kiezen uit:

- a IFRS;
- b Titel 9 Boek 2 BW met toepassing van de waarderings- en winstbepalingsregels volgens IFRS; of
- c Titel 9 Boek 2 BW zonder toepassing van de waarderings- en winstbepalingsregels volgens IFRS.

- 3 *Niet-beursgenoteerde* ondernemingen die zich zowel voor de geconsolideerde als voor de enkelvoudige jaarrekening baseren op Titel 9 Boek 2 BW (+ Richtlijnen).

1 Met IFRS bedoelen we hier de door de Europese Commissie goedgekeurde standaarden en interpretaties.

In de volgende hoofdstukken besteden we bij de behandeling van elk onderwerp aandacht aan beide groepen regelgeving (Titel 9 Boek 2 BW en Richtlijnen enerzijds, IFRS anderzijds). Aangezien bij het opstellen van de Richtlijnen door de RJ al jarenlang de internationale standaarden worden betrokken, is de afwijking tussen beide groepen regelgeving vaak niet groot. Bij de verdere behandeling baseren we ons daarom grotendeels op de bestaande wettelijke bepalingen in Titel 9 Boek 2 BW en (met name) de stellige uitspraken van de RJ. Wanneer onder IFRS een duidelijk afwijkende benadering geldt, maken we daarvan melding.

Oefenmateriaal bij dit onderwerp is te vinden in het opgavenboek onder **1.11**.

Begrippenlijst

Allocatiefunctie	Functie van de externe jaarrekening waarmee aan belanghebbenden informatie wordt verstrekt die behulpzaam is bij het nemen van hun allocatiebeslissingen.
Analytisch resultatenoverzicht	Winst- en verliesrekening waarin informatie wordt gegeven over de deelresultaten. Dit zijn de resultaten in de verschillende functionele eenheden. In een industriële onderneming zijn dit met name de resultaten van het omvormingsproces.
Autoriteit Financiële Markten (AFM)	Instelling die toezicht uitoefent op bestuursverslagen, jaarrekeningen en tussentijdse cijfers van beursgenoteerde ondernemingen.
Beginsel van individuele waardering	Grondregel die bepaalt dat het niet geoorloofd is om in de jaarrekening activa en passiva of baten en lasten tegen elkaar te laten wegvallen indien deze volgens Titel 9 Boek 2 BW afzonderlijk moeten worden opgenomen.
Bestuursverslag	Toevoeging aan de jaarrekening waarin het bestuur een getrouw beeld geeft van de toestand op de balansdatum, de ontwikkeling gedurende het boekjaar en de resultaten van de rechtspersoon en van de groepsmaatschappijen waarvan de financiële gegevens in zijn jaarrekening zijn opgenomen.
Continuïteitsveronderstelling	Grondregel die bepaalt dat er bij de waardering van moet worden uitgegaan dat alle werkzaamheden van de rechtspersoon worden voortgezet, tenzij deze veronderstelling onjuist of aan twijfel onderhevig is.
Controle-eisen	Bepalingen met betrekking tot de controle van de jaarrekening en het onderzoek van het bestuursverslag en de overige gegevens door een daartoe bevoegde externe deskundige.
Derogerende werking van het getrouwe beeld	Mogelijkheid om af te wijken van bijzondere bepalingen als dat voor de algemene bepaling met betrekking tot het vereiste inzicht nodig is.

Downdrilling	Manier van specificeren van cijfermateriaal in een geautomatiseerde omgeving.
Eis van gelijktijdige stelselmatigheid	Grondregel die bepaalt dat gelijksoortige posten in de jaarrekening gelijk moeten worden behandeld.
Eis van volgtijdige stelselmatigheid	Grondregel die bepaalt dat wijziging van waarderings- en winstbepalingsgrondslagen alleen is toegestaan wegens gegronde redenen.
Externe jaarrekening	Jaarrekening die is opgesteld volgens de Nederlandse wet- en regelgeving voor de externe verslaggeving, bestemd voor het informeren van en afleggen van verantwoording aan de vermogensverschaffers en andere belanghebbende partijen, zoals klanten, leveranciers en omwonenden.
Fiscale jaarrekening	Jaarrekening voor de Belastingdienst, die moet worden opgesteld volgens voorschriften die zijn vastgelegd in belastingwetten.
Inrichtingseisen	Bepalingen die in acht moeten worden genomen bij het opstellen van de jaarrekening, het bestuursverslag en de overige gegevens.
International Accounting Standards Board (IASB)	Een internationale organisatie die verslaggevingsstandaarden ontwikkelt, in het bijzonder International Financial Reporting Standards (IFRS).
International Financial Reporting Standards (IFRS)	Geheel van regels voor de externe verslaggeving, samengesteld door de IASB. In de EU zijn alle beursgenoteerde ondernemingen verplicht om deze toe te passen voor de geconsolideerde jaarrekening.
Interne jaarrekening	Jaarrekening die informatie bevat voor de ondersteuning van besluitvormingsprocessen en om de uitvoering binnen de onderneming bij te sturen. Dit cijfermateriaal wordt meestal vaker dan eenmaal per jaar samengesteld. We spreken dan van interne verslaggeving.
Klassiek resultatenoverzicht	Winst- en verliesrekening waarin uitsluitend informatie wordt gegeven over de opbrengsten, de kosten (veelal gesplitst naar kostensoorten) en het resultaat.

Ondernemingsomvang	Indelingscriteria in Titel 9 Boek 2 BW op grond waarvan ondernemingen worden onderverdeeld in micro-, kleine, middelgrote en grote ondernemingen. De criteria bieden de eerstgenoemde drie categorieën ondernemingen beperkingen ('verzachtingen') in het kader van de inrichting en de publicatie.
Overige gegevens	Toevoeging aan de jaarrekening waarin de accountantsverklaring, de statutaire regeling omtrent de bestemming van het resultaat en (het voorstel tot) de bestemming van de winst of de verwerking van het verlies zijn opgenomen.
Overlopende activa	Vooruitbetaalde bedragen en nog te ontvangen bedragen (ook wel transitorische activa genoemd).
Overlopende passiva	Nog te betalen bedragen en vooruitontvangen bedragen (ook wel transitorische passiva genoemd).
Publicatie-eisen	Bepalingen die betrekking hebben op het openbaar maken van de onderdelen van het jaarlijkse externe verslag.
Raad voor de Jaarverslaggeving (RJ)	Orgaan dat zich bezighoudt met de invulling van de in Titel 9 Boek 2 BW genoemde maatschappelijk aanvaardbare normen.
Ratio	Kengetal dat een verhouding aangeeft tussen twee grootheden die met elkaar in verband staan. De betekenis van een ratio neemt toe wanneer van zo'n ratio de ontwikkeling in de tijd wordt nagegaan (periodevergelijking) of wanneer de uitkomst van een ratio in een bepaald bedrijf wordt vergeleken met de gebudgetteerde cijfers (budgetvergelijking) of met de gemiddelde cijfers van gelijksoortige bedrijven in dezelfde branche (bedrijfsvergelijking).
Realisatiebeginsel	Grondregel die bepaalt dat winsten alleen worden opgenomen voor zover ze op de balansdatum zijn verwezenlijkt.
Richtlijnen van de Raad voor de Jaarverslaggeving	Publicatie van de Raad voor de Jaarverslaggeving waarin aanvullingen op de regelgeving in Titel 9 Boek 2 BW zijn opgenomen. De Richtlijnen zijn mede gebaseerd op uitspraken van de Ondernemingskamer en op standaarden van de International Accounting Standards Board (IASB).

Verantwoordingsfunctie

Functie van de externe jaarrekening waarmee de ondernemingsleiding verantwoording aflegt aan de belanghebbenden over het gevoerde beleid.

**Voorzichtigheidsbeginsel
(in enge zin)**

Grondregel die bepaalt dat verplichtingen die hun oorsprong vinden vóór het einde van het boekjaar in acht worden genomen indien zij vóór het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden en dat zodanige voorzienbare verplichtingen en mogelijke verliezen in acht kunnen worden genomen.

**Voorzichtigheidsbeginsel
(in ruime zin)**

Grondregel bij de waardering en resultaatbepaling die bestaat uit het realisatiebeginsel en het voorzichtigheidsbeginsel in enge zin.